

## Barátságos arcot kérek!

A műhelymunka során közösen dolgoztunk fel egy kortárs gyermekirodalmi szöveget olyan módszerekkel, amelyek segítik a gyerekek érzelmi és gondolati ráhangolódását, motiválják és előmozdítják a szöveggel való kapcsolat kialakítását.

A kiválasztott könyv Szegedi Katalin *Lenka* című gyerektörténete volt, amely egy kislánynak azt a napját mutatja meg, amikor sok kudarcélmény után végre sikerül barátra találnia. Éppen ezért a közös munkára való ráhangolást egy **párkereső játékkal** kezdtük: mindenki kapott egy cédulát, rajta egy névvel, és amikor felolvasták, mindenkinek jelentkezett a „párja” (Micimackóhoz Malacka, Tom Sawyerhez Huckleberry Finn, és így tovább). Miután megbeszéltük, hogy az egyes párokat a barátság köti össze, gyors csoportalakítást követően továbbléptünk a következő feladatra: az egyes csapatok vagy fürtábrában vagy zárt végű mondatokban idézték fel mindazt, amit a barátságról tudnak, gondolnak.

### 1. Fürtábra

A fürtábra egy grafikai szervező, amely arra alkalmas, hogy egy adott szó vagy téma kapcsán a gyerekek összegyűjtsék a gondolataikat, érzéseiket. Készíthető egyénileg, párban, vagy akár közösen is, csoportban dolgozva.

*Alkalmazásának menete:* miután elmagyaráztuk a fürtábra lényegét a gyerekeknek, írjuk fel a központi szót vagy kifejezést egy papírlap vagy más írófelület közepére. Ezután a gyerekek kezdjék el leírni a papírra azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyek az adott témáról eszükbe jutnak (mindent írjanak le bátran, ne minősítsék a gondolatokat). Az egyes szavak, kifejezések között vonalakkal lehet jelölni az esetleges kapcsolatokat.

A fürtábra az óra bevezető szakaszában jó eszköz a meglévő tudás összegyűjtésére; a feldolgozás szakaszában segíti a gondolkodás folyamatát; az összegzés szakaszában pedig összefoglaló tudáshálóként szolgálhat.

### 2. Zárt végű mondatok

A zárt végű mondatok alkalmazása hasonló feladatot tölt be, mint a fürtábra: segít a ráhangolódásban, és az asszociációk révén elindítja a gondolkodást. Lényeges eltérés: ez a technika már kisebb gyerekek körében is alkalmazható, és az adott szerkezet sokszori ismétlése révén a nyelvi sémák elsajátítását, stabilizálását is előmozdítja.

*Alkalmazásának menete:* a gyerekeket arra kérjük, hogy mondják el egy mondatban, mi jut eszükbe egy adott fogalomról, szóról (a mi esetünkben a barátságról). A keretmondat pedig így hangzik: „Nekem a barátságról a ... jut eszembe.” Kis csoportok esetében minden gyerek hangosan elmondja a mondatot, kitöltve azzal a gondolattal (egy-két szó lehet), ami eszébe jutott. Ha a továbbiakban használni akarjuk a felmerült gondolatokat, írjuk fel őket a táblára. (Akár mi magunk készíthetünk belőle fürtábrát, így a gyerekek fokozatosan megismerik ezt a technikát is.)

Miután megbeszéltük-meghallgattuk mindazt, ami a barátságról eszünkbe jutott, megmutattam egy képet a történet főszereplőjéről, Lenkáról, és azt kérdeztem a „játékosok”-tól, hogy mit gondolnak róla: milyen lehet, vajon mit szeret játszani, és szerintük mi fog történni vele a könyvben – ez a jóslás technikája.

### 3. Jóslás

A jóslás olyan eljárás, amely arra ösztönzi a gyerekeket, hogy korlátozott számú információ birtokában előfeltevéseket, elvárásokat fogalmazzanak meg az olvasandó szöveggel (vagy egy elvégzendő kísérlettel) kapcsolatban. A megfogalmazott feltevéseket később összevetjük a ténylegesen tapasztaltakkal, és magyarázatot keresünk az esetleges eltérésekre. Az előrejelzés alkalmas tehát a kíváncsiság felkeltésére, és előkészíti az aktív, értő, értelmező befogadást. A jóslás végezhető egyénileg, párban vagy csoportban is.

*Az alkalmazás menete:* a szöveggel (vagy filmmel, kísérlettel) való találkozás előtt megadunk néhány háttér-információt (ez lehet a cím, vagy mesélhetünk a szerzőről, a korról, amelyben élt, vagy elmondhatjuk a műnek néhány kulcs gondolatát), és arra kérjük a diákokat, hogy ezek alapján jósolják meg, mi fog történni, és beszéljük meg, miért gondolják ezt.

Természetesen a ráhangoló módszereknek köszönhetően már sokan hitték-remélték, hogy Lenka össze fog barátkozni valakivel. Ezek után ideje volt a csoportoknak kiosztani a történet egyes részeit (a kisebb szövegrészeket mondatokra vagdaltam, ezekből kellett a csoportoknak helyreállítani a szöveget.) Így végre megismerkedhettek Lenka történetének egyes mozzanataival, de az egész csak akkor állt össze, mikor a csoportok felolvasták a maguk szövegeit.

### 4. Vak kéz

A vak kéz olyan együttműködésen alapuló technika, amely arra szolgál, hogy a csoporttagok közösen állapítsák meg egyes szövegrészek, tanulási tartalmak logikai sorrendjét. A módszer alkalmazása során a gyerekek egymást tanítják, érvelnek saját elképzeléseik mellett, mérlegelik egymás javaslatait, és gyakorolják a szövegépítést (jó előkészítése lehet fogalmazás írásának).

*Az alkalmazás menete:* a tanár úgy osztja fel a vizsgálandó szöveget, hogy a csoport minden tagjának legyen egy saját szövegdarabja, de nem mondja meg, hogy ezek milyen sorrendben állnak össze szöveggé. A gyerekek elolvassák a saját szövegüket alaposan, hogy aztán el tudják mesélni a többi csoporttagnak, mi van az adott szövegrészben. Miután mindenki elmesélte a maga részét, együtt próbálják megtalálni a szövegrészek helyes (lehetséges) logikai sorrendjét.

(Az idő szűkös volta miatt a workshopen ennek a technikának egy könnyített, egyszerűsített változatát használtuk, amely kisebb gyerekek számára is alkalmas: nem szövegrészek sorrendjét kellett meghatározni, hanem mondatok, kisebb egységek sorrendjét, és minden csoporttag egyszerre látta a részeket.)

A szövegek felolvasásakor a csoportoknak az volt a feladatuk, hogy egyes pontokon szólaltassák meg a szereplők belső hangjait – mit gondolhat Lenka, mikor ezt mondja? Mit mondhat magában az anyukája, mikor leküldi őt játszani?

### 5. Belső hangok

Ez egy olyan drámapedagógiai eljárás, amely alkalmas arra, hogy elbeszélő és drámai művek szereplőinek indítékait feltárjuk, a köztük lévő viszonyokat értelmezzük. Ez a játék elmélyíti az olvasásélményt, mivel személyessé teszi. Ezáltal segíti a szöveggel kialakítható párbeszédet, és emberismeretre, önismeretre tanít. Lényege, hogy miközben a gyerekek olvassák a szöveget, bizonyos helyeken megállunk, és arra biztatjuk a gyerekeket, hogy fogalmazzák meg a figura gondolatait, érzéseit az adott pillanatban.

*Az alkalmazás menete:* Keressünk a módszerhez alkalmas szöveget, amely gyors, rövid párbeszédet tartalmaz (és legyen ugyanakkora szereplők kapcsolatai szempontjából lényeges részlet). A fontosabb megszólalások végén jelöljük a megállást (például csillaggal). Magyarazzuk el a gyerekeknek a feladatot. Ezután egy diák kezdje el a hangos olvasást, és a megjelölt helyhez érve szólaltassa meg a belső hangot. (Úgy is lehet végezni, hogy a „belső hang”-ot valaki más mondja hozzá – különösen látványos, ha a „belső hang” az olvasó diák mögé állva mondja az érzéseit, gondolatait.)

**Egy változat:** kis létszámú csoportban meg is testesíthetjük a belső hangokat. Például: legyen most mindenki Lenka, és a pillanat az, hogy szeretne beállni az ugróiskolázó lányok közé. Álljon fel minden gyerek, nézzenek várakozóan egyfelé, a „lányokra”. Akinek a vállát a tanító megérinti, ő mondja ki az érzéseit (pl. De jó volna velük játszani!, vagy „Vajon odaengednek?”, stb.). Ezután legyen mindenki ugróiskolázó kislány – ők vajon mit éreznek, mit gondolnak Lenkáról? Ugyanígy eljátszani ezt is, itt lehetnek a gyerekek mozgásban, ahogy a szerep megkívánja. (Csak 3-4 percet vesz igénybe, de a gyerekek felállhatnak, mozognak, és az érzelmi bevonódás élménye jelentősen elmélyíti bennük a szöveg befogadását.)

Miután megismertük minden csoport szövegét, összeállt mindenki számára a történet, és örömmel láthattuk, hogy a sok megpróbáltatás után Lenka valóban baráttra talál. Ezen a ponton az Ötsoros technikáját választottam arra, hogy összefoglaljuk, tömörítsük a témánkat: milyen is a barátság, milyen Lenka.

## 6. Ötsoros

Ez a technika megköveteli a téma tömörítését, szintetizálását. Emiatt elsősorban a tanítási óra utolsó szakaszában, összefoglalásként alkalmazzuk, de a ráhangolás fázisában feltárhatjuk vele az előzetes tudást és a témához való viszonyulást. A szintetizáláson kívül „járulékos” haszna is van: nyelvtani ismeretek stabilizálására is alkalmas.

*Az alkalmazás menete:* elmondjuk a gyerekeknek az ötsoros „vers” írásának szabályait (ezt megtámogathatjuk egy kiadott formanyomtatvánnyal is). Az alapelvek:

- az első sor a téma egyszavas leírása (főnév)
- a második sor a téma kétszavas leírása (két melléknévvel)
- a harmadik sor a témával kapcsolatos cselekvéseket fejezi ki három szóban (igékkel vagy igenevekkel)
- a negyedik sor négyszavas kifejtés a témával kapcsolatos személyes érzésekről, gondolatokról

- az ötödik sor az első sor egyszavas szinonimája, amely a téma lényegét fejezi ki.

A „vers” megírására adjunk 5-6 percet, majd olvassuk fel és beszéljük meg az egyes ötsorosokat.

CÍM (1 főnév)

LEÍRÁS (2 melléknév)

CSELEKVÉSEK (3 ige vagy igenév)

ÉRZELEM, GONDOLAT (4 szó)

A LÉNYEG ÚJRAFOGALMAZÁSA (1 szó)

*Példa ötsorosra:*

Kutya

hűséges, engedelmes

gondoskodni, játszik, őriz

az ember legjobb barátja

kapcsolódás

Alább pedig közlök néhányat a jól sikerült ötsorosok közül (minden csoport a saját szövegének összegzését írta meg, ezért erősen különbözőek).

Cím: *ugróiskola*

Leírás: *elutasító, vidám*

Cselekvések: *odaszalad, végigmér, otthagyt*

Érzelem, gondolat: *kíváncsiság, vidámság, gúny, magány*

A lényeg újrafogalmazása: *elutasítás*

Cím: *találkozás*

Leírás: *reménytelen, váratlan*

Cselekvések: *rajzol, rollerezik, bemutatkozik*

Érzelem, gondolat: *„Hátha mégis lesz barátom...”*

A lényeg újrafogalmazása: *megismerkedés*

Nagy öröm volt a műhelymunka során együtt dolgozni a lelkes, nyitott, játékra kész résztvevőkkel – ezúton is köszönöm mindenkinek, hogy velem játszott. Remélem, számukra is emlékezetes volt, és hasznát látják majd a tanításban.

## Melléklet

Alább az a négy szövegrészlet olvasható, amelyet a csoportok megkaptak.

A szövegek eredete: Szegedi Katalin: *Lenka* (Csimota Kiadó, 2010)

— Mit kuksolsz itt bent a szobában ezen a szép napon? Menj ki a térre, szaladgálj egy kicsit te is a barátaiddal!

Lenka dacosan válaszolt:

— Nem megyek! Különben sincsenek barátaim! A gyerekek nem akarnak játszani velem, csak csúfolnak, mert... mert... dagi vagyok – mondta, és bánatosan lehorgasztotta a fejét.

A mamája gyorsan magához ölelte.

— Jaj, miket beszélsz, dehogy vagy te dagi! Te pont így vagy szép, ahogy vagy! – vigasztalta, és egy puszit nyomott Lenka szőszmősz hajába. – most pedig egy-kettő, húzd föl gyorsan a cipődet, és szaladj le játszani! Na, futás!

Ugróiskolázó lányokra lett figyelmes.

Vidáman odaszaladt hozzájuk.

— Beállhatok?

A lányok abbahagyták a játékot, és tetőtől talpig végigmérték Lenkát.

— Nem is tudnál te ugróiskolázni! Barátkozz csak a malackáddal, Röfike! – azzal kuncogva ott hagyták.

Később karikázó lányokat vett észre.

— Milyen ügyesek – sóhajtotta, és minden bátorságát összeszedve odaszaladt hozzájuk.

— Kipróbálhatom? – kérdezte, de a lányok válasza sem méltatták, tovább játszottak, mintha Lenka ott sem lenne.

— Biztos nem hallották – gondolta. Megköszörülte a torkát, és hangosabban köszönt:

— Khm! Sziasztok! Lenka vagyok. Beállhatok?

A lányok végre abbahagyták a karikázást, és alaposan szemügyre vették a kislányt.

— Nesze, itt ez a hulahoppkarika, már ha egyáltalán beleférsz...! – azzal Lenkára vetettek egy karikát, és vihogva elszaladtak.

A távolban megpillantott egy rollerező fiút.

— Biztosan ő sem akar majd játszani velem – gondolta.

Bánatosan zsebre dugta a kezét, de azon nyomban fel is derült az arca, mert a zsebében megtalálta az ugróiskola mellett hagyott krétákat.

Nyomban hozzá is fogott a rajzoláshoz, egyre több színes és fehér rajz népesítette be az aszfaltot.

Lenka annyira belemerült a munkába, hogy észre sem vette, amikor a rolleres kisfiú megállt a háta mögött.

A fiú jó darabig csak csöndben szemlélte az alakuló rajzokat.

— Fú, de ügyes vagy! Hogy hívnak?

— Lenka vagyok. És te?

— Én meg Palkó. Van kedved rollerezni?